

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

MODERN CONDITIONS AND TRENDS OF TRANSDNATIONAL CRIME IN UKRAINE AND AROUND THE WORLD

Леган І.М., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри психології та соціального забезпечення
Державний університет «Житомирська політехніка»

Стаття присвячена визначенню сучасного стану та тенденцій транснаціональної злочинності в Україні та світі. У статті доведено, що глобалізаційні процеси у світі та розвиток інформаційного суспільства, новітні засоби комунікації та цифрові технології актуалізують питання транснаціональної злочинності та виводять її на якісно новий рівень. Окреслено теоретико-методологічну сутність поняття «транснаціональна злочинність». Виділено основні характеристики сучасної транснаціональної злочинності, серед яких: стійкий та довготривалий характер, жага до отримання надприбутків, попереднє планування своєї діяльності та визначення ролі кожного члена у групі, чітка диференціація на керівників різного рівня та виконавців, організація спільних грошових страхових запасів. У статті акцентовано увагу на тому, що проникнення до органів влади та місцевого самоврядування правоохоронних та інших державних органів, представників окремих злочинних угруповань та криміналітету в цілому, унеможливило адекватну та дієву протидію будь-яким формам та проявам організованої злочинності, в тому числі й транснаціональної. Охарактеризовано формування нормативно-правового поля з питань міжнародного співробітництва у боротьбі із транснаціональною злочинністю. У статті продемонстрована суспільна небезпека транснаціональної злочинності, виділені її ознаки та характеристики, відображено види й моделі сучасних транскордонних злочинних формувань. Проаналізовано фактори, які детермінують до кожного типу злочинності, запропоновані заходи, спрямовані на запобігання та протидію транснаціональній злочинності. Визначено три основних типи транснаціональної злочинності, серед яких основна група традиційних транснаціональних злочинних організацій; група малих транснаціональних злочинних організацій та транснаціональні терористичні групи. Здійснено аналіз характерних напрямів кримінальної діяльності транснаціональних злочинних груп в країнах СНД та Європейського Союзу

Ключові слова: організована злочинність, міжнародне співробітництво, транснаціональна злочинність, організовані злочинні групи, запобігання та протидія

The article is devoted to defining the current state and trends of transnational crime in Ukraine and the world. The article proves that globalization processes in the world and the development of the information society, the latest means of communication and digital technologies raise the issue of transnational crime and bring it to a qualitatively new level. The theoretical and methodological essence of the concept of "transnational crime" is outlined. The main characteristics of modern transnational crime are highlighted, including: sustainable and long-term nature, desire to make extra profits, preliminary planning of their activities and determining the role of each member in the group, clear differentiation into managers and executors, organization of joint monetary insurance reserves. The article emphasizes that the penetration of law enforcement and other state bodies, representatives of individual criminal groups and crime in general, prevents adequate and effective counteraction to all forms and manifestations of organized crime, including transnational. The formation of the legal framework for international cooperation in the fight against transnational crime is described. The article demonstrates the social danger of transnational crime, highlights its features and characteristics, reflects the types and models of modern cross-border crime groups. The factors that determine each type of crime are analyzed, measures aimed at preventing and combating transnational crime are proposed. Three main types of transnational crime have been identified, including the main group of traditional transnational criminal organizations; a group of small transnational criminal organizations and transnational terrorist groups. The analysis of characteristic directions of criminal activity of transnational criminal groups in the CIS countries and the European Union is carried out

Key words: organized crime, international cooperation, transnational crime, organized crime groups, prevention and counteraction

Небезпека транснаціональної злочинності та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом полягає не тільки в її масштабах. Вона вкоріняється практично в усі сфери прояву організованої злочинності, виступаючи ключовим елементом її взаємозв'язків з економічною та політичною злочинністю, тіньовою економікою, корупцією, тероризмом та кібертероризмом, сприяє криміналізації легальних економічних відносин. Доходи, отримані нелегальним злочинним шляхом, відмиваються, а потім реінвестуються в комерційну діяльність підприємств, які дотримуються вимоги норм права, ставлячи їх тим самим під контроль організованих злочинних співтовариств, сфера впливу яких від цього значно розширюється, що сприяє нагнітання соціальної напруженості, продукуванню деструктивним процесам в легальній економіці, девальвує привабливість законного бізнесу і сприяє відтоку приватних, в тому числі іноземних інвестицій.

Управління Організації Об'єднаних Націй (ООН) з наркотиків та злочинності (UNODC) кожного року готує та оприлюднює Аналітичну доповідь по темі «Транснаціональна організована злочинність та її загрози». Крім того, нідерландський інститут міжнародних відносин (Clingendael), що є провідним аналітичним центром, на замовлення UNODC готує узагальнююче тематичне дослідження «Транснаціональна організована злочинність».

На зростання транснаціональної злочинності істотний вплив, на нашу думку, мають наступні обставини:

- глобалізація міжнародних відносин;
- розширення міждержавних економічних, торговельних та соціальних зв'язків і контактів;
- розвиток міжнаціональних фінансових (валютних) мереж, що дозволяють швидкий переказ грошових коштів у будь-яку країну через електронні перекази;
- нелегальна міграція і загострення етнічних протиріч;
- зростання корупції та інших посадових злочинів.

Трансформація організованої злочинності в транснаціональну обумовлена соціально-економічними колізіями. Однак основною причиною розвитку вже сформованих організованих злочинних угруповань в кримінальному середовищі різних держав, їх міжнародної інтеграції і перетворення в транснаціональну організовану злочинність можна назвати технологічний прогрес і процеси глобалізації. Крім того до детермінант транснаціональної організованої злочинності слід віднести ліберальну міграційну політику європейських країн, що базується на абсолютизації «прав людини», а також відсутність чіткої концепції міграційної політики в ряді країн.

Статистичні дані підтверджують той факт, що рівень транснаціональної злочинності у світі не зменшується і навіть у тих державах, де правоохоронна та судова

системи нормативно, організаційно та технічно знаходяться на найвищому рівні.

У сучасному світі прийнято розрізняти три основних типи транснаціональної злочинності:

- основна група традиційних транснаціональних злочинних організацій;
- група малих транснаціональних злочинних організацій;
- транснаціональні терористичні групи.

До основної групи транснаціональних злочинних організацій відносяться злочинні групи, які мають розгалужені глобальні мережі. Це представники або наслідувачі італійської мафії, китайських триад, японської якудзи, російської мафії, колумбійських наркокартелів тощо. Деякі також відносять сюди або мексиканські картелі (мексиканська федерація), або нігерійські злочинні організовані групи. Основна група транснаціональних злочинних організацій отримала назву «Велика Шістка».

До малих транснаціональних злочинних організацій відносять організації не настільки розгалужені, однак і вони представляють собою високоорганізовані структури. Це дозволяє їм працювати для або спільно з основною групою транснаціональних злочинних організацій. До малих відносять злочинні групи в Панами, Домініканській Республіці, Пуерто-Ріко і на Ямаїці.

Третій тип включає в себе групи, що використовують результати транснаціональної злочинної діяльності як засіб фінансування своїх політичних цілей. Це відомі терористичні угруповання, такі як «Аль-Каїда», «Ісламська держава» (ІГ), японська «Червона армія», революційні збройні сили Колумбії, Ірландська республіканська армія тощо.

Існують й інші варіанти класифікації транснаціональних злочинних організацій: залежно від географічного розташування (європейські, азіатські, колумбійські, африканські), залежно від національної приналежності більшості членів (італійська, російська, японська та ін.), залежно від проникнення транснаціональних злочинних організацій на територію країни, де є аналогічні свої злочинні угруповання (традиційні, нетрадиційні). Членство в таких організаціях може бути повністю або частково обмеженим.

Найбільша в світі база даних про міста і країни Numbeo опублікувала у 2020 році статистику за рівнем небезпеки життя різних країн світу (Crime Index for Country). Експерти оцінили, наскільки небезпечно перебувати на території певних країн світу відповідно до вчинення найбільш небезпечних видів злочинів (навмисні вбивства, пограбування, насильство тощо). При цьому головним джерелом інформації для оцінки виступали дані населення цих країн і туристів, які їх відвідували. За даними Numbeo, індекс злочинності нижче 20 вказує на вкрай рідкісні випадки вуличної злочинності в країні, індекс від 20 до 40 характеризує низький рівень злочинності, від 40 до 60 – помірний, від 60 до 80 – високий, і від 80 до 100 – максимальна ймовірність стати жертвою злочину.

Тобто, поточні дані про рівень злочинності наведені на підставі особистих даних людей, що часто суперечать офіційній статистиці щодо злочинності цих країн. Тому що в багатьох країнах, де рівень злочинності високий, злочини просто не фіксуються правоохоронними органами, відповідно, спотворюючи статистику про реальну ситуацію в країні [7].

Таблиця 1

ТОП-50 країн світу за індексом злочинності (Crime Index for Country) та індексом безпеки за даними Numbeo у 2019 році [7]

Місце у рейтингу	Країна	Індекс злочинності	Індекс безпеки	Місце у рейтингу	Країна	Індекс злочинності	Індекс безпеки
1	Венесуела	84.36	15.64	26	Малайзія	58.55	41.45
2	Папуа-Нова Гвінея	80.04	19.96	27	Танзанія	57.80	42.20
3	ЮАР	77.29	22.71	28	Монголія	57.47	42.53
4	Афганістан	76.97	23.03	29	Уганда	56.14	43.86
5	Гондурас	76.65	23.35	30	Болівія	56.13	43.87
6	Тринідад и Тобаго	72.43	27.57	31	Сомалі	56.04	43.96
7	Бразилія	68.31	31.69	32	Коста-Ріка	55.59	44.41
8	Гайана	68.15	31.85	33	Колумбія	54.94	45.06
9	Сальвадор	67.84	32.16	34	Казахстан	54.81	45.19
10	Сирія	67.42	32.58	35	Мальдіви	54.61	45.39
11	Ямайка	67.20	32.80	36	Ботсвана	53.47	46.53
12	Намібія	66.12	33.88	37	Мексика	53.31	46.69
13	Ангола	65.74	34.26	38	Уругвай	53.02	46.98
14	Перу	65.65	34.35	39	Еквадор	52.66	47.34
15	Пуерто-Ріко	64.75	35.25	40	Камбоджа	52.18	47.82
16	Бангладеш	63.82	36.18	41	Алжир	50.41	49.59
17	Нігерія	63.27	36.73	42	Парагвай	49.60	50.40
18	Багамські о-ви	62.74	37.26	43	Чилі	49.60	50.40
19	Лівія	62.27	37.73	44	Ефіопія	49.23	50.77
20	Аргентина	62.26	37.74	45	Марокко	48.97	51.03
21	Кенія	61.73	38.27	46	Іран	48.91	51.09
22	Домініканська республіка	61.04	38.96	47	Україна	48.84	51.16
23	Фіджі	59.57	40.43	48	Гана	48.64	51.36
24	Зімбабве	58.86	41.14	49	Ірак	48.00	52.00
25	Гватемала	58.59	41.41	50	США	47.70	52.30

1. Зрозуміло, що зробити досить точні й достовірні прогнози генезису транснаціональної злочинності в умовах відсутності єдиної чіткої концепції переходу до ринкових відносин досить складно. Разом з тим, вже зараз можна зробити деякі висновки і здійснити певні прогнози, а саме:

1. У найближчі роки транснаціональна організована злочинність буде активно впроваджуватися в легальні соціально-економічні структури (використання в своїх корисливих інтересах процесів приватизації підприємств, землі).

2. Дії реальних керівників організованої злочинності як і раніше будуть залишатися поза рамками досяжності існуючого кримінального законодавства у зв'язку з виконанням ними некримінальних управлінських, ідеологічних функцій. Легалізація їх діяльності в умовах ринкових відносин зробить їх ще більш невразливими від будь-яких форм відповідальності.

3. Істотно розширяється можливість злочинного світу зі встановлення контактів з зарубіжними мафіозними угрупованнями або їх представниками.

4. Розвиток корупції може призвести до того, що вона буде спрямована перш за все в ті владно-управлінські органи, які реально будуть формувати економічну політику і відповідно мати можливість її корекції в інтересах кримінального середовища.

5. Зростання безробіття, особливо серед молоді, може зумовити загальне ускладнення криміногенної ситуації, розширити соціальну базу для поповнення рядів організованої злочинності.

6. З метою захисту мафіозних структур, вивідування планів по стратегії і тактиці боротьби з транснаціональною організованою злочинністю і реалізації заходів по їх нейтралізації, слід очікувати реального впровадження її «емісарів» до правоохоронних органів, дискредитації окремих працівників, інвестиції в цю сферу значних коштів на підкуп посадових осіб.

7. Монополізація різних напрямків протиправного підприємництва, придушення і поглинання дрібних мафіозних угруповань більшими найімовірніше може супроводжуватися зростанням насильницьких злочинів, а тому можливі серйозні конфлікти у зв'язку з перерозподілом сфер впливу між великими спільнотами.

Типовими характерними напрямками кримінальної діяльності транснаціональних злочинних груп в країнах Європейського Союзу є:

- незаконний обіг наркотичних засобів;
- торгівля людьми та нелегальна міграція;
- сексуальна експлуатація та експлуатація дітей;
- легалізація (відмивання) коштів, здобутих злочинним шляхом;
- торгівля зброєю;
- контрабанда;
- викрадення автомобільних та інших транспортних засобів;
- виготовлення підроблених грошових коштів та цінних паперів;
- загально-кримінальні злочини проти власності (крадіжки, грабежі, розбої);
- злочини у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій;
- злочини у сфері інтелектуальної власності.

Різним країнам світу притаманні різні форми та сфери діяльності транснаціональної злочинності. Охарактеризуємо деякі з них, які на думку фахівців, характерні для країн СНД:

1. Виготовлення та розповсюдження дитячої порнографії (характерний вид злочинності для організованих злочинних груп України, РФ, республіки Білорусь).

2. Незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин (переважно представники російських

злочинних угруповань, що здійснюють контрабанду та приймають участь у постачанні різних видів наркотичних засобів включаючи марихуану, кокаїн тощо).

3. Організація нелегальної міграції та торгівля людьми в тому числі з метою сексуальної експлуатації жінок та проституції (характерний вид злочинності для організованих злочинних груп України, РФ, республіки Білорусь, республіки Молдова, Казахстану, Узбекистану тощо).

4. Викрадення автомобілів та інших транспортних засобів: (характерний вид злочинності в державах Центральної Європи з подальшим вивезенням на територію РФ в тому числі через територію Скандинавських країн (в основному Фінляндії), а також викрадення транспортних засобів в країнах ЄС з подальшим транспортуванням до держав СНД).

5. Контрабанда алкоголю та тютюнових виробів на територію країн ЄС (тютюнових виробів переважно у Німеччину, Грецію, Швецію та Великобританію, а алкоголю – у Фінляндію, Швецію, Іспанію, Німеччину) [1, с. 36–38].

Окремим видом транснаціональної організованої злочинності на пострадянських теренах прийнято вважати чеченські організовані злочинні групи. Для них характерними є наявність таких особливих характеристик:

- члени угруповання є представниками однієї національності;
- наявність складної ієрархічної структури;
- здатність застосування насильства;
- широкі сфери та можливості інтересів;
- здатність бути поза увагою представників правоохоронних органів.

Основними сферами діяльності даних угруповань є незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин, торгівля зброєю та людьми, злочини проти власності тощо.

Транснаціональні організовані злочинні групи українського походження здебільшого спеціалізуються на організації нелегальної міграції та торгівлі людьми переважно жінками з метою їх сексуальної експлуатації до Німеччини, Греції, Угорщини, Нідерландів, Португалії, Італії та Іспанії), викраденні транспортних засобів в Австрії, Німеччині, Угорщині та Словаччині. Правоохоронні органи Європейського союзу на даний час не можуть оцінити весь реальний масштаб впливу організованих злочинних груп, що утворилися в межах держав-членів СНД, на Євросоюз через їх здатність до ефективної конспірації. [1, с. 36–38].

Як справедливо зазначає відомий російський кримінолог професор Номоконов В.А., «транснаціональна злочинність, як глобальне явище, охоплює широке коло взаємопов'язаних проблем. По-перше, це феномен власне транснаціональної організованої злочинності: її ознаки, структура, суб'єкти, генезис, механізми проникнення у легальне суспільство через державні межі. По-друге, це регіональні особливості транснаціональної організованої злочинності: її розміщення і діяльність в різних регіонах світу, країнах тощо. По-третє, це основні форми її прояву, тобто різні види злочинної діяльності. По-четверте, це проблема протидії транснаціональній організованої злочинності, яка передбачає два рівні - міжнародний і національний. На міжнародному рівні протидія транснаціональній організованої злочинності має забезпечуватися відповідними правовими і кримінологічними дослідженнями, що відображають результати аналізу досвіду криміналізації різних держав тих чи інших форм організованої злочинної діяльності, адміністративного та іншого правового впливу на організовану злочинність, а також здійснення політичних, економічних, ідеологічних і організаційних заходів її попередження. Крім того, міжнародне співробітництво держав у боротьбі із транснаціональною організованою

злочинністю включає координацію правової політики, уніфікацію правових норм, висновок відповідних міжнародних угод і взаємну правову допомогу» [5].

Отже, провідну роль в організації боротьби зі злочинністю, можливості оперативно реагувати на зміну кримі-

нальної обстановки, отримувати і узагальнювати інформацію про злочини і правопорушення, здійснювати розшук і екстрадицію злочинців на міжнародному рівні відіграє ООН, Рада Безпеки ООН та міжнародні правоохоронні організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Паніотов Є.К. Транснаціональна злочинність: криміналістичний аналіз. – Монографія / За ред. П.Д. Біленчука. Київ: КИИ, 2011. 52 с. (Серія «Безпекознавство»).
2. Богуш Г. И. Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 2004. 194 с.
3. Буркаль В. С. Протидія транснаціональній організованій злочинності у сфері економіки : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 / Буркаль Віта Сергіївна. Ірпінь, 2019. 242 с.
4. Лєган І.М. Організовані злочинні групи як суб'єкт скоєння транснаціональних злочинів / *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 294–297.
5. Нокомонов В.А. Глобализация – криминологические аспекты / В.А. Нокомонов // Владивостокский Центр по изучению организованной преступности. URL: <https://waaf.ru/2k.htm>
6. Протидія економічній злочинності / П.І. Орлов, А.Ф. Волобуєв, І.М. Осика, Р.Л. Степанюк, І.М. Зарецька, Едвард Картер, Ричард Ворнер. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2004.
7. Рейтинг стран по уровню преступности. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/crime-index>